

2011-ųjų metų „Džeinė Eir“

The San Francisco Chronicle

gėlių kalba

Vanessa Diffenbaugh

Alma littera

1.

JAU AŠTUONERI METAI SAPNUOJU GAISRĄ. MAN PRAEINANT medžiai užsiliepsnoja, dega vandenynai. Miegant salsvas dūmas įsigeria į plaukus, atsikėlus tas kvapas kaip debesis lieka ant pagalvės. Ir vis tiek tą akimirką, kai mano čiužinys užsidegė, pašokau kaip nuplikyta. Aštrus cheminis kvapas visai nepanėšėjo į išskydusį sapno saldėsį – skyrėsi kaip geltonžiedis kumpotris nuo plaukuotojo jazminaičio: abu liaudiškai vadina mi jazminais, bet pirmasis reiškia *išsiskyrimą*, antrasis – *prisi-rišimą*. Jų negalima painioti.

Atsistojusi vidury kambario, aptikau ugnies židinį: lovos kojūgalyje tankia eile buvo pririkiuota medinių degtukų. Jie vienas po kito užsiliepsnojo kaip kokios ugnies tvorelė palei visą grotuotą lovos galą. Pamačius juos degant, apėmė toks siaubas, kokio tikrai neturėjau jausti dėl tos menkos liepsnelės, bet vieną stingdantį mirksnį vėl pasijutau dešimtmetė mergaitė – viskam pasiryžusi, viltinga, kokios niekada nebuvau ir nebūsiu.

Bet grynios sintetikos čiužinys neužsiliepsnojo kaip usnys vėlyvą spalį. Jis tik smilko, kol galiausiai prasiveržė liepsna.

Buvo mano aštuonioliktas gimtadienis.

Bendrajame kambaryje ant įdubusios sofos sėdėjo nenustygtančios mergaitės. Jų akys pašmirinėjo mano kūnu ir visos su-

smigo į basas nenudegusias pėdas. Vienai, atrodo, palengvėjo, kita nusivylė. Jei likčiau dar nors savaitei, atsiminčiau kiekvieną išraišką. Atsikeršyčiau prikalinėdama surūdijusių vinių į batų padus ar priberdama žvyro į aštraus troškinio dubenis. Kartą už menkesnį išpuolį negu padegimas prispaudžiau iki raudonumo įkaitintą metalinio pakabo galą miegančiai kambario bendrei prie peties.

Bet po valandos manęs čia nebus, ir mergaitės visos iki vienos tai žino.

Atsistojo mergiotė iš vidurio sofos. Atrodė dar jauna – penkiolikos, daugiausia šešiolikos, savaip miela, čia nedažnai tokių pamatysi: figūra daili, oda švari, drabužiai nauji. Iš karto neatpažinau, bet jai einant per kambarį pasirodė kažkas matyta: eisena, karingai sulenktos rankos. Nors neseniai atsikrausčiusi, nebuvo nepažįstama: staiga dingtelėjo, kad esu su ja gyvenusi, tais metais po Elizabetos, kai buvau ypač pikta ir įtūžusi.

Ji sustojo prie pat manęs ir kovingai atkišo smakrą.

– Šis gaisras, – ramiai ištarė, – nuo mūsų visų. Su gimtadieniu.

Visa mergaičių eilė ant sofos susigūžė. Atlošas pakeltas, užtiesalas dar glaudžiau ant kojų. Ryto spindulys perbėgo per nuleistas akis, ir mergaitės staiga pasirodė tokios mažos, užspeistos. Vienintelis būdas ištrūkti iš tokių kaip šie grupinių namų buvo pabėgti, užaugti arba patekti į tikrą koloniją. Keturiolikmečių jau niekas neįvaikina, reta randa namus – jei išvis bent viena randa. Mergaitės numanė savo ateitį. Jų akyse nieko daugiau nebuvo, tik tai baimė – manęs, gyvenimo bendrių, paties gyvenimo, kurį prisišaukė, o gal toks buvo joms primestas. Staiga mane užplūdo netikėtas gailestis. Aš išeinu; joms nėra kur dėtis, tik pasilikti.

Pamėginau irtis prie durų, bet mergaitė žingtelėdama užstojo kelią.

– Pasitrauk, – burbtelėjau.

Naktinėje pamainoje dirbanti moteris iškišo galvą iš virtuvės. Jai veikiausiai nebuvo nė dvidešimtys, ir manęs ji bijojo labiau negu bet kuri iš mergaičių kambaryje.

– Prašau, – maldaujamai ištarė. – Jai paskutinis rytas. Paleiskit.

Aš laukiau pasirengusi. Mergaitė priešais mane įtraukė pilvą, kietai sugniaužė kumščius. Bet taip pastovėjusi papurtė galvą ir nususuko. Aš ją apėjau.

Turėjau dar valandą, kol manęs atvažiuos Mereditha. Atidariau lauko duris ir išėjau. Buvo ūkanotas San Fransisko rytas, betoninės prieangio grindys vėsino basas pėdas. Sustojusi svarsčiau. Troškau duoti mergiotėms atkirtį, bjaurų ir piktą, bet pajutau keistą atlaidumą. Gal kad man jau suėjo aštuoniolika, o gal dėl to, kad viskas man jau buvo baigta, galėjau būti tokia atlaidi joms dėl nusikaltimo. Prieš išvykdama norėjau pasakyti ką nors tokio, kas pergalėtų baimę jų akyse.

Paėjau Felo gatve, tada pasukau į Turgaus. Ties judria sankryža kojos pačios sulėtino žingsnį, nes nebežinojau, kur eiti. Kitomis dienomis būčiau prisiskynusi peraugusių vienmečių gėlių Diuboso parke, apšmirinėjusi Peidžo ir Bjukanano gatvių kampo sąžalynus, o gal pasivogusi turguje. Beveik dešimtmetį visas laisvas minutes leidau stengdamasi įsiminti kiekvienos gėlės reikšmę ir mokslinį aprašymą. Deja, mano žinios dažniausiai likdavo nepanaudotos. Kaskart rinkdavausi tas pačias gėles: puokštelė medetkų – *širdgėla*; kuokštas usnių – *mizantropija*; žiupsnelis džiovintų bazilikų – *neapykanta*. Tik labai retai mano bendravimas būdavo kitoks: pilnos kišenės raudonų gvazdikų žiedų teisėjai, kai sužinojau, kad niekada nebegrišiu į vynuogyną; bijūnas Meredithai, ir taip dažnai, kaip tik gaudavau. Ir dabar, ieškodama gėlių Turgaus gatvėje, mintyse varčiau savo žodyną.

Už trijų kvartalų priėjau gėrimų parduotuvę, kur už grotuotų langų kibirėliuose vyto į popierių suvyniotos puokštės. Sustojau. Daugiausia mišrios, siunčiančios prieštarinę žinią. Tikrų puokščių pasirinkimas menkas: įprastos rausvos ir raudonos rožės, apvytęs ryšelis margųjų gvazdikų ir iš popierinio vamzdžio besiveržiantys violetiniai jurginai. *Orumas*. Aki mirksniu supratau, kad kaip tik tokią žinią ir noriu pranešti.

Atsukau nugarą išgaubtam veidrodžiui virš durų, susigrūdau gėles po striuke ir nudūmiau.

Kol parbėgau, visai uždusau. Bendrasis kambarys buvo tuščias, todėl žengiau vidun išvynioti jurginų. Gėlės skleidėsi kaip tikri žvaigždynai, iš standaus pumpuro sluoksnių sluoksniais veržėsi violetiniai žiedlapiai baltais galiukais. Nukandau plastikinį raištį ir išlaisvinau stiebus. Merginos niekada nesupras jurginų reikšmės (pati reikšmė – gana dviprasmiškas padaršinimas), bet vis tiek jutau neįprastą džiugesį, eidama ilgu koridoriumi ir kaišiodama jurginų stiebelius po uždarytomis miegamųjų durimis.

Likusias gėles atidaviau naktinėje pamainoje dirbusiai jaunajai moteriai. Ji stovėjo prie virtuvės lango laukdama, kol kas nors ateis jos pakeisti.

– Ačiū, – sutrikusi ištarė, kai įteikiau puokštelį, ir ėmė sukioti ją rankose.

Kaip ir buvo sakiusi, Mereditha prisistatė dešimtą. Laukiau jos priekiniame priebutyje, pasidėjusi ant kelių kartoninę dėžę. Iki aštuoniolikos kaupiau daugiausia knygas. „Gėlių žodyną“ ir „Petersono iliustruotą Ramiojo vandenyno pakrantės valstijų laukinių gėlių žinyną“ man atsiuntė Elizabeta praėjus mėnesiui po to, kai palikau jos namus. Iš visų Rytų įlankos bibliotekų buvau prisirinkusi botanikos vadovėlių, o plonų Viktorijos laikų poezijos knygelių minkštais viršeliais prisivogiau iš ramių knygynėlių. Vogtas ir rastas, naudingas, o daugiausia niekam nereikalingas knygas buvau pridengusi sulankstytais drabužiais. Mereditha veža mane į laikinojo apgyvendinimo centrą – tarpinius namus Tolimajame Sansete. Nuo dešimties metų ten esu užrašyta į eilę.

– Su gimtadieniu, – pasveikino Mereditha, kai padėjau savo dėžę ant užpakalinės apygardos automobilio sėdynės.

Nieko neatsakiau. Abidvi žinojome: gal šiandien tikrai mano gimtadienis, bet gal ir ne. Pirmajame teismo įrašė nurodyta, kad mano amžius maždaug trys savaitės; gimimo data ir vieta

nežinoma, nežinomi ir biologiniai tėvai. Rugsjūčio pirmoji parinkta, kad būtų galima pasakyti: nuo šiandien tu pilnametė, – o ne kad švęsčiau.

Įsirangiau į priekinę sėdynę šalia Meredithos, uždariau duris ir laukiau, kada pajudėsime nuo šaligatvio. Bet ji tik barbeno akrilo nagais į vairą. Užsisegiau saugos diržą. Bet mašina vis tiek nepajudėjo. Atsisukau į Meredithą. Nebuvau nusivilkusi pižamos, todėl pritraukiau flanelinius kelius prie krūtinės ir uždengiau striuke. Įrėmiau akis į Meredithos automobilio lubas ir laukiau, kada ji prabils.

– Na, ar jau pasiruošusi? – paklausė.

Gūžtelėjau pečiais.

– Tai va, supranti, – sušneko ji. – Tavo gyvenimas prasideda šią akimirką. Nuo dabar nebegalėsi nieko kaltinti, tiktai save.

Meredita Kombs, socialinė darbuotoja, atsakinga už visus tuos žmones, kuriuos išrinko man būti tėviais ir kurie visi grąžino mane atgal, panūdo pasikalbėti su manimi apie kaltę.

2.

PRISPAUDUSI KAKTĄ PRIE STIKLO ŽIŪRĖJAU, KAIP PRO ŠALĮ bėga dulkėtos vasaros kalvos. Meredithos mašina smirdėjo cigarečių dūmais, o ant saugos diržo matėsi liekanų nuo kažko, ką kitiems vaikams buvo leista valgyti. Man buvo devyneri. Sėdėjau su naktiniais užpakalinėje sėdynėje, susivėlusiais trumpais plaukais. Atrodžiau visai ne taip, kaip norėjo Mereditha. Šiai progai ji buvo nupirkusi suknelę, laisvą, gražiai krintančią, šviesiai melsvą, išsiuvinėtą ir su nériniais. Bet aš atsisakiau ją vilktis.

Mereditha dėbojo tiesiai į kelią. Nematė, kaip atsisegiau saugos diržą, nuleidau langą ir iškišau galvą taip, kad pečiais atsirėmiau į durų viršų. Atsukau veidą vėjui ir laukiau paliepimo sėstis. Bet ji tik dirstelėjo į mane ir nieko nepasakė. Lūpos buvo suspaustos į ploną brūkšnij, o akių po saulės akiniais negalėjau įžiūrėti.

Taip ir kybojau pusiau išlindusi, kol Mereditha neišpėjusi spustelėjo mygtuką savo duryse ir šiek tiek kilstelėjo mano lango stiklą. Storas stiklas įsirėmė į mano ištemptą kaklą. Įtraukiau galvą, nusiritau nuo sėdynės ir susiriečiau ant grindų. Mereditha toliau kėlė stiklą, kol nutilo pro langą švilpiantis vėjas ir stoji tylą. Ji nė nedirstelėjo į mane. Susirangiusi ant purvino kilimėlio, giliai po keleivio sėdyne radau prasmirdusį kūdikio bute-

liuką ir ištraukusi sviedžiau į Meredithą. Buteliukas atsitrenkė jai į petį ir atšoko atgal, surūgusi tyrė ėmė lašėti man ant kelių. Mereditha nė nekrūptelėjo.

– Ar nori persikų? – paklausė.

Maistas toks dalykas, kuriam negaliu atsispirti, ir Mereditha tai žinojo.

– Noriu.

– Tai atsisėsk normaliai, užsisek diržą, ir nupirksiu, ko nori, kai privažiuosime artimiausią vaisių kioską.

Vėl užsirangiau ant sėdynės ir užsisegiau diržą.

Praėjo penkiolika minučių, kol Mereditha išsuko iš greitkelio. Nupirko du persikus ir maišelį vyšnių, tas aš valgydama skaičiau.

– Neturėčiau tau to sakyti, – vėl įsukusi į kelią prabilo Mereditha. Kad būtų įspūdingiau, ji kalbėjo lėtai, pabrėždama kiekvieną žodį. Nutilo ir atsisukusi pažvelgė į mane, bet aš prispaudusi žandą prie stiklo spoksojau pro langą ir tylėjau. – Vis dėlto manau, kad nusipelnei žinoti. Tai tavo paskutinė galimybė. Pati paskutinė galimybė, Viktorija. Ar girdi mane? – Nekreipiau dėmesio į jos klausimą. – Kai tau sueis dešimt, apygarda pažymės tave kaip netinkamą įvaikinti ir netgi aš liausiuosi mėginusi įtikinti šeimas tave priimti. Jei ir čia nepritapsi, keliausi iš vienu grupinių namų į kitus, kol sulauksi pilnametystės. Prašau vieno: prižadėk bent pagalvoti apie tai.

Nuleidau langą ir išspjoviau į vėją vyšnių kauliukus. Mereditha vos prieš valandą paėmė mane iš pirmųjų grupinių namų. Staiga supratau, kad specialiai buvau ten įgrūsta – norėta parengti mane šitam mirksniui. Juk paskutiniai globėjai mane išspyrė šiaip sau, už nieką, o grupiniuose namuose praleidau tiktai savaitę, tada Mereditha atvažiavo paimti manęs pas Elizabetą.

„Tokia jau ta Mereditha, – pagalvojau, – gali kankinti mane vien tam, kad įrodytų savo teisumą.“ Grupinių namų darbuotojai buvo žiaurūs. Virėja kas rytą versdavo storą tamsiaodę mergaitę valgyti pakeltais ir aplink kaklą apsuktais marškiniais, atkišus pliką išsipūtusį pilvą – šitaip atseit ji turėjo prisiminti,

kad nereikia apsiryti. Paskui prieglaudos viršininė panelė Geil išrinkdavo vieną iš mūsų ir liepdavo atsistojus ilgo stalo gale pasiaiškinti, kodėl šeima mūsų atsisakė. Mane panelė Geil tik kartą išrinko, o kadangi buvau pamestinukė, išsisukau pasakiusi: „Mano motina nenorėjo vaiko.“ Kitos mergaitės pasakodavo siaubingas istorijas, ką jos padarė savo broliams seserims arba kokios yra kaltos dėl tėvų įjunkimo į narkotikus, – ir beveik visada verkdamo.

Bet jeigu Mereditha atidavė mane į grupinius namus sumaniusi išgašdinti, kad geriau elgčiausi, – veltui stengėsi. Nepaisant bjaurių darbuotojų, man ten patiko. Maisto visada būdavo duodama laiku, miegojau po dviem antklodėmis, o svarbiausia – niekas neapsimetinėjo mane mylįs.

Sučiučiau paskutines vyšnias, o kauliukus išspjoviau Meredithai į pakaušį.

– Tiesiog pagalvok apie tai, – pakartojo ji.

Tarsi norėdama mane papirkti, dar kartą sustojo ir pakelės užkandinėje nupirko garuojantį krepšėlį žuvies su keptom bulvytėmis ir šokoladinio pieno kokteilio. Paskubom, apsidrabstydamą suvalgiau ir toliau spoksojau į išdžiūvusius Rytų įlankos pakrantės tyrus, kol jie pavirto San Fransisko skruzdėlynu, o galiausiai atsivėrė vandens platybės. Pervažiavus Aukso Vartų tiltu, mano naktiniai visi buvo nuėję dėmėm nuo persikų, vyšnių, padažo ir ledų.

Pravažiavome išdžiūvusius laukus, gėlių ūkį, tuščią mašinų aikštelę, galiausiai pamatėme vynuogyną – vynmedžiai lygiomis eilėmis bangavo per kalvas. Mereditha staigiai sustabdė ir pasuko kairėn į šunkelį. Per duobes ėmė spausti greičiau, tarsi nebegalėdama sulaukti, kol atsikratys manimi. Lėkėme pro lauko stalus ir kruopščiai prižiūrimas eiles storakamienių vynuogienojų, tįstančių ant žemų vielų. Posūkyje Mereditha truputį priletino, tada vėl greičiau paspaudė link aukštų medžių guoto valdos vidury, jos valdiška mašina kėlė dulkių sūkurius.

Kai ji sustojo ir dulkės nusėdo, pamačiau baltą gyvenamąją namą. Dviejų aukštų, šlaitiniu stogu, priengis įstiklintas, ant

langų – nėriniuotos užuolaidos. Dešinėje stovėjo žema metalinė gyvenamoji priekaba ir keletas susmukusių pašiūrių, tarp jų mėtėsi žaislai, įrankiai ir dviračiai. Anksčiau jau gyvenusi tokiroje priekaboje, iškart pagalvojau: ar Elizabeta turi sulankstomąją lovelę, ar man reikės miegoti su ja? Man nepatinka girdėti kitų žmonių alsavimą.

Meredita nelaukė, ar teiksiuosi pati išlipti iš mašinos. Atsegė diržą, čiupo už pažastų ir išvilksi nutempė prie didžiojo namo durų. Maniau, Elizabeta išeis iš priekabos, todėl stovėjau atsukusi nugarą į namo prieangį ir nemačiau jos, kol nepajutau kaulėtų pirštų ant peties. Suklykusi spriegiau pirmyn ir basa nulėkiau už mašinos, ten susigūžusi pasislėpiau.

– Jai nepatinka būti liečiamai, – išgirdau, kaip aiškiai suirzusi pasakė Meredita. – Juk minėjau. Turite palaukti, kol pati prieis.

Pykau, kad Meredita tai žino. Kad išnaikinčiau svetimų pirštų žymes, patryniau tą vietą, už kurios Elizabeta čiupo, ir tūnojau nematoma už mašinos.

– Palauksiu, – pasakė Elizabeta. – Juk sakiau, kad palauksiu, ir neketinu atsiimti savo žodžių.

Meredita ėmė berti įprastą sąrašą priežasčių, kodėl negali pasilikti ir padėti mums geriau vienai kitą pažinti: ligoti seneliai, nerimaujantis vyras, be to, bijo vairuoti naktį. Klausydama si Elizabeta nekantriai trypčiojo prie užpakalinės padangos. Dar akimirka, ir Meredita išvažiuos, o aš taip ir liksiu ant pliko žvyro. Prisiplojusi prie žemės, ėmiau ropoti atgal. Užlindau už riešutmedžio, o tada atsistojau ir nudūmiau.

Kai baigėsi medžiai, nėriau į pirmą vynuogienojų eilę ir pasislėpiau tarp tankių lapų. Prilenkiau laisvas šakas ir apvyniojau aplink savo menką kūną. Slaptavietėje girdėjau artėjant Elizabetą, praskleidusi vynuogienojus, net mačiau ją einančią netolima eile. Kai praėjo, su palengvėjimu atitraukiau plaštaką nuo burnos.

Ištiesiau ranką, nusiskyniau uogą iš artimiausios kekės ir prakandau storą odelę. Ji buvo rūgšti. Išspjoviau, o pačią

kekę uoga po uogos sutryniau koja, sultys taip ir tryško tarpupirščiais.

Nemačiau ir negirdėjau, kad Elizabeta artėtų prie manęs. Bet kai ėmiau traiškyti kitą kekę, ji staiga palinko virš vynuogienojų, čiupo mane už pažastų ir ištraukė iš slaptavietės. Taip ir laikė pakėlusi prieš save. Mano pėdos tabalavo per sprindį nuo žemės, o ji dėbojo.

– Aš čia užaugau, – pasakė. – Žinau, kur geriausia pasislėpti.

Mėginau išsilaisvinti, bet Elizabeta laikė tvirtai. Pastatė mane ant žemės, bet gniaužtų neatleido. Pažėriau dulkių jai ant blaudų, o kai vis tiek nepaleido, spyriau į kulkšnį. Ji nesitraukė.

Suurzgiau ir pamėginau įkąsti į ištiestą ranką, bet ji suprato užmačią ir čiupo už smakro. Taip suspaudė žandus, kad žandikaulis atvėpo ir lūpos susiraukšlėjo. Iš skausmo net kvapą užtraukė.

– Jokio kandžiojimosi, – sudraudė ir taip prisilenkė, tarsi ketintų pabučiuoti mano rausvas susiraukšlėjusias lūpas, bet sustojo prie pat veido, o tamsiomis akimis tiesiog grėžė. – Man patinka būti liečiamai, – pasakė. – Turėsi prie to priprasti.

Staiga ji linksmai nusišypsojo ir paleido mano veidą.

– Niekada, – atsakiau. – Niekada prie to nepriprasiu.

Bet lioviausi priešintis ir leidausi įvedama į prieangį, o pas-kui ir į vėsų tamsų namą.